

ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ
(1864 - 1923)

Τοῦ κ. ΑΝΤ. ΧΑΤΖΗΠΟΣΤΟΛΟΥ

Ὁ Νίκος Κόκκινος, ὁ ἀδύποτος ἀντίπαλος τοῦ ἀμανὲ καὶ ὁ ἀναμφισβήτητος, πρῶτος νικητὴς του.

Κανένα ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸν στὴν ἐξωτερικὴ του ἐμφάνιση. Ἀντιθέτως μάλιστα, πολὺ κοινὸς τύπος. Μάλλον κοντὸς, θρηνεῖνος, μάλιστα χωρὶς ἐκφραση γιὰ τὸ πὸν δέν κυτοῖσαν συγκεκριμένα, βραχνὴ ὄμιλος καὶ φωνὴ, βραδύλογος λαγάκι, βῆσιμα μάλλον ὀστατο, ντύσιμο πάντοτε πολὺ συνηθισμένο, ἔδινε τὴν ἐντύπωσιν ἕνός σπιτιῆ, ἕνός μάλιστα ἐλαοκρατιστῆ ἢ ὄδραυλικῶ. Ὁ κοινός, λοιπόν, αὐτὸς τύπος, ὄχι μόνον ἐμμοσύρνησις, ἀλλὰ κατέκτησε κυριολεκτικῶς τὴν Ἀθήνα, τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλες τὶς ἑλληνικὰς παροικίας τοῦ ἐξωτερικοῦ, μὲ τὴν μουσικὴ του καὶ τὰ τραγούδια του. Ὁ πρῶτος συνθέτης ποῦ ἔγινε πράγματι λαοφιλες.

Πῶς ὅμως ἔγινε συνθέτης;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτῆ, ἂν ζοῦσε, δὲν θὰ ἤξερε οὔτε ὁ ἴσιος νὰ ἀπαντήσῃ.

Ἄγοράκι μικρὸ ἀκόμη καβαλλοῦσε ἐνταῦτα μαπούλο τοῦ σπιτιοῦ του, ἔπαρνε δύο ἔδλα καὶ χτυποῦντας τὴν μίαν πλευρὰ τοῦ μαπούλου ρυθμικά, τραγουδοῦσε ἐπὶ ὄρει. Τί; Κανεὶς δὲν ἤξερε!

Στὸ σχολεῖο δὲν ἤθελε νὰ πάῃ. Τέχνη καμιά ἢ ἐπάγγελμα δὲν ἤθελε νὰ μάθῃ. Τί θὰ γινόταν αὐτὸς ὁ νέος; Ὡς τόσο, εἶχε κάτι ποῦ ἀγαποῦσε πολὺ θερμά. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνη ἡ Μουσικὴ τῆς Φρουρᾶς, μίαν μπάνταν ἀπὸ 25 - 30 ὄργανα, ἔπαίξε κάθε μεσημέρι κάτω ἀπὸ τὴν δεξιὰ πλευρὰ τῶν Παλατιῶν Ἀνακτόρων. Τακτικῶτατος ἀκροατῆς, καὶ μάλιστα ἀπὸ πολὺ κοντά, ἦταν ὁ Κόκκινος, αὐτὸ ἐπὶ χρόνια.

Μετὰ, γράφτηκε στὸ Ὡδεῖον Ἀθηνῶν νὰ μάθῃ βιολί. Ὑστερα, θέλησε νὰ μάθῃ τρομπέτα. Γεγονὸς εἶναι, ὅτι δὲν ἔμαθε μὲ τὰ ὀσάτα του, οὔτε τὸ ἕνα ὄργανο, οὔτε τὸ ἄλλο. Ἐμαθε ὅμως μόνος του κιθάρα, τὸ ἀγαπημένο του αὐτὸ ὄργανο. Ὅσο γιὰ τὴν τρομπέτα, τὴν ἐχρησιμοποίησε ὅταν ἔγινε μίαν Φιλαρμονικὴν ποῦ συνῴησε τὸν Βασίλεα Γεώργιο τὸν Α'. κατὰ τὰ ταξείδια ποῦ ἔκαμε μὲ τὴν «Ἀμφιρίτην». Στὴ μπάνταν αὐτῆ, εἶχε κατορθώσει νὰ προσληφθῆ, παίζοντας τρομπέτα.

Τὸ βιολί τὸ εἶχε ἐγκαταλείψει, καὶ μόνον, ἀργὰ καὶ ποῦ, τὸ παίρνε γιὰ νὰ παίζῃ κάποια σύνθεσὴ τοῦ. Ὑπάρχει ἀκόμη αὐτὸ τοῦ κειμήλιου τὰ χέρια τοῦ ἐκδότου Μιχ. Κωνσταντινίδῃ. Θεωρητικὴς μουσικὴς σπουδῆς δὲν ἔκανε ποτέ, μὲ σκοπὸ νὰ πάρῃ δίπλωμα.

Μόρφωση, λοιπόν, μουσικὴ καὶ ἐκκοσμοποιικὴ καθόλου περίφημη, ἀλλὰ, ὅτι τοῦλειπε ἀπὸ μόρφωση, τὸ συμπληρῶν μόνος του μὲ τὴν ἐμπειρίαν τὸ φανατισμὸ του, τὴν πίστη του, καὶ μὲ τὴ φλογερὴ διαίσθησιν ποῦ εἶχε μέσα του. Κι' αὐτὸ μπορούν νὰ τὸ μαρτυρῶσιν οἱ δὲν σπουκτικὴς τῆς Ἀθῆνας, ὅπου ἔμεινε τὰ περισσότερα χρόνια του: ἡ Πλάκα, ποῦ ἐκεῖ γεννήθηκε, καὶ ἡ ὁδὸς Νικίου, στοῦ Καλαμιώτη.

Ὁ Κόκκινος μαζί μὲ τὸ Χατζηπαστόλο, ἦταν πραγματικὰ Τζιτζικια. Τραγούδι καὶ μόνον τραγούδι.

Εἶταν εὐνόητος, ὅμως, ὅτι μὲ τέτοιες συνθήκες καὶ μὲ τέτοιον τρόπο ζωῆς, βρισκόνταν διαρκῶς σὲ μεγάλες οικονομικὰς στενοχωρίες. Κι' αὐτὸ δὲν ἦταν μομεϊ-

σμός. Ἦταν σωστὴ πείνα. Ἀλλὰ, τί σημασία εἶχε ἡ πείνα μπροστὰ στὸ τραγούδι, τὸν ἔρωτα, τὴν ἐξωτερικὴν του πλούσιον αίσθησιν, ποῦ τὸν ἔκανε διαδοχικά νὰ χαίρεται, νὰ λυτᾶται, νὰ ποῖν;

Σύνθεσε περισσότερα ἀπὸ 300 τραγούδια, ἄπ' αὐτὰ ἐλάχιστα εἶναι διασκευῆς ἢ μεταγραφῆς ἔλα τὰ ἄλλα εἶναι πρωτότυπα, δικὰ του, ποῦ ἔγιναν πραγματικὰ «κτῆμα» τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Κανένα δὲ μοιάζει μὲ ἄλλο. Ἀσπῆρευτο ἦταν τὸ μουσικὸ του αίσθημα σὲ τραγούδια, γιὰ μίαν φωνή, γιὰ δύο, γιὰ τέσσερες, λεμβώδεις, τραγούδια ποιμενικά, τραγούδια βλάχικα, σур-τοὶ χοροὶ, καθὼς καὶ θούρια. Σάν εἶχε ζήσει σ' ἄλλα χρόνια, δὲ μπορούσαν οἱ συνθέσεις του νὰ ἀποτελοῦσιν 40 τοῦλάχιστον ἑλληνικὰς ὀπερέττες.

Ποῖο νὰ ἦταν ἄραγε τὸ ἐαυθὸ κορίτσι ποῦ τὸ ἔβασε τὴν ἀφορμὴ νὰ γράψῃ τὴν πρώτη του σύνθεσιν, ποῦ εἶναι τὸ τραγούδι τοῦ ἡ «Ξανθοῦλα» ποῦ θὰ χρονολογεῖται ἴσως ἀπὸ τὸ 1895; Οἱ ἔρωτες του ὕστερα διαδέχονται ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. Κι' ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἦταν κι ἡ γυναῖκα του ἡ Ἀσπασία Κόκκινου, γιὰ τὴν ὁποία συνῴησε, ἐπίσης, ἔντα τραγούδι, τὸ Νοέμβριον τοῦ 1904.

Πάντως ἡ δημιουργικότερη περίοδος τοῦ Κόκκινου ἦταν ἡ δεκαετία μετὰ 1900-1910. Ἀπὸ τὸ ἀρχεῖον ποῦ διατηρεῖ ἀκόμη ὁ διάδοχος τοῦ ἐκδοτικοῦ Οἴκου Γ. Φέξη, πληροφοροῦμεθα πολλὰ πράγματα καὶ ἰδίως γιὰ τὴν ἀμοιβὴ ποῦ ἔπαρναν οἱ σύνθετες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, γιὰ τὴν πνευματικὴν τους ἰδιοκτησίαν. Καθὼς εἶναι γνωστὸ, ὁ Φέξης ἦταν ὁ μόνος ποῦ τολμοῦσε τότε νὰ ἐκδίδῃ μουσικὰ κτῆματα.

Θὰ δώσω παρακάτω τὴ χρονολογίαν τῶν συμφωνητικῶν ὅπου γράφεται κι' ἡ ἀμοιβὴ του γιὰ μερικὰ ἀπὸ τὰ πὸν γνωστὰ τὰ πὸν ἐκλεικτεῦθῆντα τραγούδια του, ποῦ ἀκόμη καὶ σήμερὰ τραγουδοῦνται.

Τὰ τραγούδια. «Ὁ Κόσμος μὲ κατηγορεῖ» (1904) Ἄπαγοήτευσις (1901), Γιατὶ (1901), Τὸ «Δεξιδικάκη» (1) («Ἔτσι τὸ γράφει τὸ συμφωνητικόν, ἀντὶ Τζιτζικιάκι), Γλυκοχαράεις, Ναυοῦρισμα, Μὲ μίαν ματιὰ, Τί ἔχεις καρδιά μου (1902) κ. ὄ. ἐξέχωρήθησαν ἀντὶ 20 ἀντιτύπων! ποῦ πῆρε ὁ Κόκκινος μετὰ τὴν ἐκδοσὴν τους, γιὰ μόνον του ἀμοιβῆ φυσικὰ, ἔπρεπε νὰ διαθέσῃ ὁ Κόκκινος τ' ἀντίτυπα γιὰ νὰ ἐπιστράψῃ λίγα χρήματα.

Τὸ πρῆρισμό **Τοῦσμπανπούλο**, ἀποχωρήθη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1902, ἀντὶ 20 ἀντιτύπων. Τὸ πασίγνωστο «Ἄν μ' ἀγαποῦσε» παρεχωρήθη χωρὶς καμιά ἀμοιβή.

Μόλις τὸ Μάη τοῦ 1904, ὁπότε παρεχώρησε τὴν **Τράτα**, ἔλαβε 20 ἀντίτυπα καὶ 2 δραχμῆ! Τὸ «**Σεβὰ σου τὴν ἀγάτη μου**», πληρώθηκε μὲ 10 ἀντίτυπα καὶ 5 δραχμῆ! Τὸ «**Ὅταν μοῦ λὲς πὼς μ' ἀγαπᾷς**», 25 ἀντίτυπα καὶ 10 δραχμῆ! Τὸ 1905 καταργήθη τὰ ἀντίτυπα καὶ οἱ δραχμῆς γίνονται 7. Μὲ τὴν τιμὴ αὐτῆ ἐξέχωρησε πάρα πολλὰ τραγούδια, καθὼς καὶ τίς 10 συνθέσεις του γιὰ τὴν Ἐπιθεώρησιν ὁ «**Κινηματογράφος τοῦ 1908**». Τέλος, εἰς τὰ 1911 τοῦ δίνεται ἡ τεραστίαν τιμὴ τῶν 25 δραχμῶν γιὰ κάθε του σύνθεσιν, καὶ δεσμεύεται μὲ ἀποκλειστικότητά ἀπὸ τὸ Γ. Φέξη. Ἐχε 8-μυς παρεχωρήσει ἄλλα 8 ἔργα του, ἀντὶ 16 δραχμῶν συνολικῶς καὶ ἄλλα τρία, ἀντὶ 9 δραχμῶν.

Ἄν ὑπολογίσομε ἀλόκληρὴν τὴν μουσικὴν παραγωγήν

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ»

του Κόκκινου σέ 300 συνθέσεις και 10 δραχμές άμοιβή για την κάθε μία, κατά μέσον όρον, ό Κόκκινος εισέπραξε για τό τεράστιο έργο του 3.000 δραχμές! Αυτό μονάχα φανερώνει ποιά ήταν ή εποχή εκείνη και ποιός ήταν ό Κόκκινος. Κι' άν τοιμούσε κανείς και του συνιστούσε να αλλάξει επάγγελμα ή να ζητήσει κάποια θέση, άφου δέ μπορούσε να ζήσει από τις συνθέσεις του' θά γινόταν έχθρός του.

Η δράσις όμως του Κόκκινου δέν περιορίστηκε στις συνθέσεις του. Έδινε μαθήματα μουσικής και μάλιστα επί ένα διάστημα πήρε μαθήματα άπ' αυτόν κι' ή έκλεκτή σοπράνο του Έλλην. Μελοδράματος "Αρτεμις Κυπαρίσση, όταν ήταν ακόμα κοριτσάκι.

Έκτός από τά μαθήματα είχε πάντα έτοιμη και τή χορωδία του, «τά παιδιά του». Κι' άν δέ θά τραγουδοῦσαν στην Άθήνα, θά πήγαιναν στην Κρήτη, στην Πόλη, στην Αίγυπτο, όπου ή έπιτυχία των τραγουδιών του και τής χορωδίας του ήταν πάντα θριαμβευτική.

Πραγματικό όμως θρίαμβο έσημείωσε ή χορωδία του στο Μάντισεστερ τής Άγγλιας. Γινόταν εκεί τό 1911 μία διεθνής έκθεσις κι' ό Κόκκινος πήρε έξι τραγουδιστές τούς έντυσε με φουστανέλλες, κι' έκαμε την έμφάνισή του στην έκθεση. Η έπιτυχία ήταν μοναδική, αλλά και ή προπαγάνδα για τό άθηναϊκό και τό δημοτικό τραγούδι έξαιρετική. Οι Άγγλοι είχαν μείνει κατάπληκτοι.

Ζηλευτή δράση σημείωσε ό Κόκκινος και μέ τή «Φιλικήν Μουσικήν Ένωσιν» πού τά γραφεία τής ήταν τότε στην όδόν Άγίου Μάρκου, άπέναντι στο ιερό της όμωνύμου εκκλησίας. Πρόεδρος ήταν ό γιατρός Άθανασιάδης και Διευθυντής ό Κόκκινος. Άπ' ατή τή «Φιλικήν Μουσικήν Ένωσιν» βγήκε πληθώρα τραγουδιστών πού πολλοί άπ' αυτούς έλαβαν μέρος και στο μελόδραμα.

Τότε περίπου έγινε και ή άπαγωγή τής Μαριούλας. Έρωτόληπτος καθώς ήταν —δέν τούλειπε ποτε μία καινούρια άγάπη— είχε άγαπήσει την κοπέλλα ατή. Ό μεγάλος περιορισμός τής, έμπόδιζε τόν Κόκκينو να πλέξτ ή εϊδύλλιο του. Άποφασίστηκε λοιπόν να την άπαγάγν. Πήρε ένα φίλο του, και, στις 7 τό πρωί, χειμώνα καιρό, βρέθηκαν στην πλατεία του Ίεροϋ Λόχου, στην άρχή τής όδου Εϋριπίδου. Ό Κόκκινος τρώπωσε στο σπίτι τής Μαριούλας, πέταξε στο φίλο του ένα μπουγαλάκι ροζα και κατέβηκε ύστερα κι' αυτός, συνοδεύοντας περήφανα τό αισθηματικό του Ινδαλμα...

Ό τρόπος πού έγραψε ό Κόκκινος, ήταν καθαρά καλλιτεχνικός: παράξενος. Σηκωνόταν πάντα τή νύχτα ή γυναίκα του τού έφερνε έναν καφέ και τόν άδινε μόνο του. Κι' οι πρώτες άκτινες του ήλιου, ενώ τό πετρέλαιο τής λάμπας είχε σβήθ, φώτιζαν ένα γραμμένο χαρτί τής μουσικής, και τόν Κόκκينو άγκαλιά άκόμα μέ τήν κιθάρα του, ποιομένη συχνά από τά δάκρυά του. Δάκρυα αθάορητα πηγαία.

Δέν αισθάνθηκε ποτέ την παραμικρή δυσκολία όταν συνέθετε. Είχε τόσο πλούσια έμπνευση και αισθήματα, ώστε έφτανε να άφισε έλευθερη την καρδιά του μέτ τή νυχτερινή ήσυχία, και να γράφει επί όλόκληρα εικοσιτετράωρα. Στίχους δέν ζύρισκε εύκολα. Και για τούτο, έδινε μόνος του τό θέμα του τραγουδιού στούς γνωστούς του ποιητές.

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ»

Το 1920, ό Κόκκινος είχε πιά άποκάμει οικονομικά και ήθικά. Στο μουσικό μας όρίζοντα είχαν επικρατήσει ό Σακελλαρίδης ό Χατζηπανστούλο και ή Έλληνική Όπερέτα κατακτούσε τούς πάντας. Η χορωδία του Κόκκινου δέν είχε πέραση πιά, άσας πριν. Τότε τόν ζήτησαν από την Πόλη μέ όρους περιήφησης. Ηθελε πολύ να φύγη από την Άθήνα, αλλά, δέν ήθελε να πάη στην Πόλη, γιατί προαισθανόταν πώς κάτι κακό θά του συμβή.

Η προαίσθησή του βγήκε δυστυχώς σωστή. Στις 6 Ιανουαρίου του 1920, πέθανε στην Κωνσταντινούπολη από καρδιακή προσβολή, σε ηλικία μόλις 56 έτών.

Αναμνησθήτε άν όλοι οι συνθέτες τής παλιάς Άθήνας ήσαν ήρωες μιας εύγενούς ιδέας —και ήσαν— ό Κόκκινος ήταν ό ήρωας των ήρώων αυτών. Το έργο του είχε βαθύτατη εδερρευτική επίδραση και θαυμαστά άποτελέσματα στο λαό μας, και συνετέλεσε σημαντικά στην καλλιτεχνική διαμόρφωση του μουσικού του αισθήματος.

ΑΝΤ. ΧΑΤΖΗΠΟΣΤΟΛΟΥ